

Hallutsinogeensed seemed: looduslike ainete kuritarvitamisele reageerimise väljakutsed elektroonikaajastul

Viimase kümnendi jooksul näib meedia huvi hallutsinogeensete seente vastu olevat ajendatud seda tüüpi seente vabast turustamisest ja mõnes riigis vastu võetud seadusemuudatustest, millega keelustatakse selline kaubitsemine.

Tavapärased uimastitarbimise seire epidemioloogilised meetodid võivad olla liiga aeganõudvad uute suundumuste tuvastamisel ning arvatakse, et nende kasutamist peab täiendama tundlikumate meetoditega. Peamine väljakutse on uimastitarbimise uute suundumuste avastamine, mis tavapäraselt saavad alguse väikestes kogukondades või geograafiliselt piiratud aladel, ning nende laiemal leviku potentsiaali hindamine. Selles valdkonnas

võivad teabeallikad olla väga erinevad, hõlmates nii Internetis kui ka meedias avaldatavaid aruandeid, kohtuekspertiisi, -praktikat ja -uurimist. Käesolev lühikokkuvõte annab teabeülevaate hallutsinogeensete seente tarbimise kohta ning sõnastab asjakohased järeldused õppetundide osas, mida võtta arvesse vastava poliitika väljatöötamisel. Tuuakse välja tegurid, mis soodustasid ja kujundasid hallutsinogeensete seente tarbimissuundumusi 1990. aastate lõpus ja 2000. aastate alguses, ning samuti tegurid, mis takistasid nende laiemat levikut.

Hallutsinogeenid on keemiliselt väga mitmekesine uimastiliik, mis võivad mõjutada aistinguid ning märkimisväärselt muuta tuju ja

mõtlemisprotsesse. Looduslikke hallutsinogeene võib leida ligi sajast seeneliigis, millest enamik sisaldab peamiste hallutsinogeensete toimeainetena psilotsübiini ja psilotsiini. Peaaegu kõik psilotsübiini ja psilotsiini sisaldavad seeneliigid on väikesed pruunid või kollakaspruunid seemed, mida võib kergesti segamini ajada mitmete teiste, mittepsühhoaktiivsete, mittesöödavate või mürgiste seentega.

Psilotsübiini ja psilotsiini reguleeritakse rahvusvaheliselt kõige kõrgemal tasemel, kuid mõnes riigis puudub neid aineid sisaldavate seente osas õiguslik selgus. Seda ebamääras olukorda on oma huvides ära kasutanud hallutsinogeensete seente müüjad, mis on omakorda takistanud pakkumist reguleerivate vahendite arengut.

Mõisted

Hallutsinogeensed seemed, mida tuntakse üldiselt ka „maagiliste seentena“: enamasti tarvitatakse psilotsübiini ja psilotsiini sisaldavaid seeneliike nende psühhoaktiivsete omaduste tõttu ning need on ka käesoleva lühikokkuvõtte peateemaks. Muude hallutsinogeensete seente liikide (nt punane kärbseseen) peatoimeaineks on muskariin ja iboteenhape. Muskariini sisaldavad liigid on iseenesest mürgised ning on tihedalt seotud äärmiselt mürgiste seeneliikidega.

Smart shops: kauplused, mis müüvad peamiselt looduslikke psühhoaktiivseid aineid ning samuti sellega seonduvat kirjandust ja varustust.

Ülevaade peateemadest

1. Hallutsinogeensete seente tarvitamine on levinud eelkõige nende noorte hulgas, kellel on juba varasem kogemus ebaseaduslike uimastitega. Kuna muusikafestivale ja elektroonilise muusika tantsuüritusi külastavate noorte puhul on uimastitarbimise näitajad üldpopulatsiooni või kooliõpilastega võrreldes kõrgemad, on hallutsinogeensete seente tarbijaid rohkem just nendes ringkondades.
2. Tundub, et hallutsinogeensete seente müük smart shop'ides ja turumüügikohtades Madalmaades ja Ühendkuningriigis on põhjustanud nende tarbimise märkimisväärselt levikut. Sellise müügitegevuse tulemusel suurenes hallutsinogeensete seente kättesaadavus 1990. aastate lõpus ja 2000. aastate alguses.
3. Hiljuti korraldatud Interneti-uuringus leiti 39 online-kauplust, mis tegelevad hallutsinogeensete seente müügiga. Paljud neist on suunatud rahvusvahelisele kliendibaasile, pakkudes mitmekeelset teenindust ja rahvusvahelise tarne võimalusi. Pakutavate toodetega seotud terviseriske puudutava teabe ulatuse ja kvaliteedi osas esines märkimisväärselt erinevusi.
4. Hallutsinogeensete seente tarbimisega seotud surmadest ja teistest õnnetusjuhtumitest teatamise tase on madal. Hallutsinogeensete seente tarbimisega seonduvad eelkõige vaimse tervise riskid ning suur osa hallutsinogeensete seente tarbijatest võivad kogeda paanikahooge.
5. Hallutsinogeensete seente tarbimisega seotud loomupärased nähud (nt iiveldustunne, paanikahood ja muu ettenägematu mõju) ning sotsiaalsed piirangud noortele juhuslikele tarbijatele (nt turvalise keskkonna olemasolu võimalike riskide maandamiseks) võivad ära hoida korduvat ja regulaarset tarbimist.
6. Alates 2001. aastast on kuus ELi riiki reaktsioonina kasutamise üldisele levikule karmistanud seeni puudutavaid õigusakte. Uued õigusaktid võivad olla avaldanud mõju seente kättesaadavusele ja Interneti-müügi üldmahule. Siiski võib täheldada, et veebimüüjad on üle läinud reguleerimata ja võib-olla isegi veelgi mürgisemate seente müügile.

Kes tarbivad hallutsinogeenseid seeni?

Euroopas hakati hallutsinogeenseid seeni tarbima meelelahutuslikel eesmärkidel 1950. aastatel, kuid tollal levis see vaid väikestes kinnistes gruppides (nt biitnikud). Hallutsinogeensete seente levik meelelahutuslikel eesmärkidel narkomaanide hulgas oli järkjärguline kuni smart shop'ide ja turumüügikohtade loomiseni, mis pakkusid kiirema levikukanali 1990. aastate lõpus ja 2000. aastate alguses.

Võrreldes kanepiga, mis on kõige levinum ebaseaduslik aine ELis, on hallutsinogeensete seente tarbijate hulk palju väiksem. 12 ELi liikmesriigis on 1–8% 15–24aastastest noortest vähemalt kord elus tarbinud hallutsinogeenseid seeni. Mõnes riigis on hallutsinogeensete seente juhuslik tarbimine 15–16aastaste kooliõpilaste hulgas levinud samas ulatuses kui ecstasy tarbimine. Seente korduv või regulaarne tarvitamine on andmete järgi siiski vähem levinud kui teiste stimuleerivate uimastite, nagu kokaiini või amfetamiini puhul. Sarnaselt teise peamise hallutsinogeeni LSDga ei kujune hallutsinogeensete seente juhuslikest tarbijatest sagedaseid või regulaarseid kasutajaid.

Muusikafestivalidel ja elektroonilise muusikaga tantsuüritustel läbiviidud uimastiuuringud näitavad, et nendes ringkondades on ebaseaduslike uimastite tarbimine üldiselt levinum kui üldpopulatsiooni või kooliõpilaste hulgas ning hallutsinogeensete seente tarbimine on enam levinud just nende noorte hulgas, kellel juba on kogemusi ebaseaduslike uimastitega. Selliste uuringute andmete võrreldavus on kehv ning järelduste tegemisel suundumuste kohta peab olema väga ettevaatlik. Madalmaade andmed viitavad sellele, et 2000.–2005. aastal oli olukord stabiilne, samas kui Ühendkuningriigi andmed näitavad märkimisväärset tarbimise kasvu aastatel 2002–2004.

Kättesaadavus

Hallutsinogeensed seened kasvavad looduslikult mitmes Euroopa piirkonnas, kuid andmed viitavad sellele, et suurem osa psühhoaktiivsete toimeainetega seeni pärineb eraldi kasvatustest, st neid ei korjata metsast. Seeni müüakse nii värskena kui ka kuivatatult ning pakutakse ka nende koduseks kasvatamiseks mõeldud vahendeid. 2003. aastal kooliõpilaste seas korraldatud ESPADi küsitluste tulemused näitavad, et 4–28% 15–16aastaste kooliõpilaste jaoks on hallutsinogeensete seente kättesaadavus väga hea või võrdlemisi hea. 10% Kreeka, Küprose, Leedu, Läti, Rumeenia, Soome, Türgi ja Ungari õpilaste hulgas on hallutsinogeensete seente kättesaadavus hea ning Iirimaa, Itaalias, Poolas, Tšehhi Vabariigis ja Ühendkuningriigis on see näitaja üle 20%.

Hallutsinogeensete seente müük Madalmaade ja Ühendkuningriigi smart shop'ides ja turumüügikohtades põhjustas seda tüüpi uimastite leviku 1990. aastate lõpus. Kuigi hallutsinogeensete seente täpsed müügiandmed ei ole kättesaadavad, annavad nendest kahest riigist pärit andmed umbkaudse pildi selle toote turustamist ajendavast majanduslikust huvist. Näiteks 2000. aastal moodustasid hallutsinogeensed seened hinnanguliselt 50% smart shop'ide müügikäibest. Kuni 2005. aasta juulini oli Ühendkuningriigis kogutud käibemaks hallutsinogeensete seente pealt hinnanguliselt kuni 175 000 naelsterlingit (255 421 eurot) aastas hinnanguliselt ligi 1 miljoni naelsterlingi (1,46 miljonit eurot) suuruselt aastakäibelt.

Lisaks jaemüügipunktide arvule on kasvanud ka online smart shop'ide arv. 2006. aastal leidis EMCDDA kokku 39 hallutsinogeensete seente müügiga tegelevat veebipoodi. Suurem osa neist (31 ehk 82%) asub Madalmaades. Ülejäänud veebipoodidest neli asus

Hallutsinogeensed seened olid ühed esimesed psühhoaktiivsed ained, mida inimesed tarbima hakkasid. Tänapäeval seisame silmitsi uue probleemiga: kuidas kontrollida tõhusalt looduslikke tooteid, mida propageeritakse ja müüakse rahvusvahelisel turul, kus pakkujad võivad reguleerivate meetmete tagajärjel üle minna teiste ja võib-olla veelgi kahjulikumate toodete pakkumisele.

Wolfgang Götz, EMCDDA direktor

Austrias, kaks Saksamaal ja üks Ühendkuningriigi veebileheküljel viitas Madalmaade poele ning Poola veebileheküljele. Paljud veebileheküljed on mitmekeelsed (peamiselt inglise, prantsuse ja saksa keeles) ning enamik pakub rahvusvahelise tarne võimalust.

Hallutsinogeensete seente tarbimisega seotud terviseriske puudutav teave on online-poodides erinev. Suurem osa veebipoodide teavitab hallutsinogeensete seentega seotud ohtudest samaaegselt ravimite, alkoholi või teiste uimastitega tarvitamise korral, kuid iga kolmas pood ei hoiata hallutsinogeenidega seotud ohtudest depressiooni või psühhoosi korral. Vaid pool veebipoodidest pakub teavet annustamise ja ohutu tarvitamise kohta.

Terviseriskid

Hallutsinogeensete seente tarvitamisega seotud surmadest ja muudest õnnetusjuhtumitest teavitamise tase on madal. Üldiselt on füsioloogiline mõju lühiajaline ja ebaoluline ning võib esineda peapööritust, iiveldustunnet, lihasvalu, külmavärinaid, valutunnet kõhupiirkonnas, pupillide laienemist (müdriaas), vähest või möödukat pulsi- ja hingamissageduse tõusu (tahhükardia, tahhüpnöea) ning vererõhutõusu. Märkimisväärseid füüsilisi sümptomeid (nt äge kõhuvalu,

pidev oksendamise ja kõhulahtisus) ei ole täheldatud.

Psilotsübiini akuutset toksilisust peetakse väga madalaks ning seda kinnitab fakt, et hallutsinogeensete seente tarvitamisega seotud surmajuhumid on väga harvad. Mürgitus võib tekkida siis, kui tarbitakse metsast korjatud seeni, mida on ekslikult peetud hallutsinogeenseteks seenteks.

Hallutsinogeensete seente tarbimine on eelkõige seotud vaimse tervise riskidega. Kuigi n-ö halba narkotriippi kogevate tarbijate hulk ei ole teada, kuuluvad nad nende tarbijate hulka, kes häda korral pöörduvad kiirabisse. Sellistel juhtudel on narkojoobes isikud tavaliselt äärmiselt rahutud, tugevalt ärritatud, segaduses ja kaotanud suunataju, häiritud keskendumis- ja otsustusvõimega. Tõsisemate juhtude korral võivad esineda ägedad psühhootilised hood, sh veidrad ja hirmuäratavad nägemused, tõsine paranoia ja täielik reaalsustaju kaotus, mis võib viia õnnetusjuhtumi, enesevigastuse

või enesetapukatseni. Kuigi paljude ennetusprogrammide teavitustegevus hõlmab teiste uimastiliikide kõrval teavet ka hallutsinogeensete uimastite kohta, ei pakuta noortega töötavatele inimestele eriteavet nende uimastite tarbimisega kaasnevate terviseriskide kohta. Teisalt on tarbijad ja survegrupid loonud mitmeid veebilehekülgi, mis pakuvad infot hallutsinogeensete seente kohta.

Hiljutised seadusemuudatused

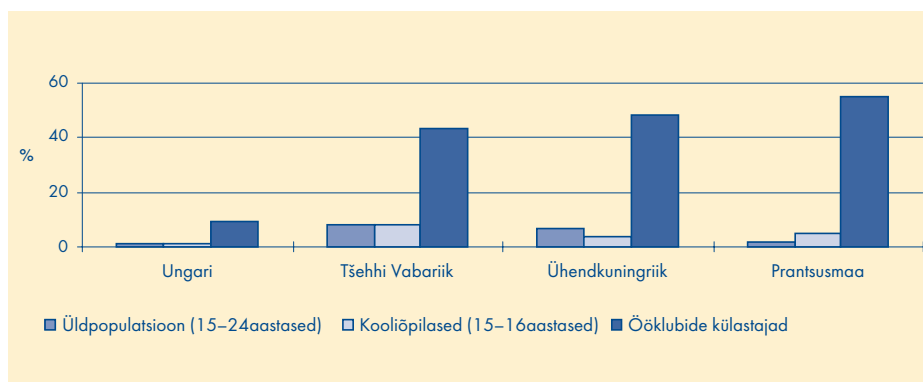
Psilotsübiini ja psilotsiini reguleerib ÜRO 1971. aasta psühhotroopsete ainete konventsioon ja need toimeained on nimetatud selle I loetelus, kuigi neid aineid sisaldavate seente liigitus ei ole kuigi selge. Reaktsioonina hallutsinogeensete seente laiale levikule on koos ELi liikmesriiki alates 2001. aastast karmistanud hallutsinogeenseid seeni käsitlevaid õigusakte: Taani (2001), Madalmaad (2002), Saksamaa, Eesti, Ühendkuningriik (2005) ja Lirimaa (2006).

Hallutsinogeensete seente tarbimise vastu suunatud õigusaktide koostamisega seondub mitu probleemi. Õigusaktid ei tohiks ebaõiglaselt kriminaliseerida neid inimesi, kellele kuuluval maal nimetatud seened looduslikult kasvavad. Üks võimalus on käsitleda õigusvastastena hallutsinogeensete seente käitlemist ja töötlemist (Lirimaa ja Ühendkuningriik), mis viitavad kindlale kavatsusele. Sarnaselt on Madalmaade ülemkohus teinud otsuse, et reguleerimisalasse kuuluvad kuivatatud või töödeldud seened. Kui smart shop'id hakkasid seda seaduselünka ära kasutades müüma värsked seeni, väitis Ühendkuningriik 2004. aastal, et ka pakendamine on üks käitlemise vormidest, kuid lõpuks võeti Ühendkuningriigis 2005. aastal vastu hallutsinogeenseid seeni käsitlev seadus, kus nende olek ei ole täpsustatud.

Kreekas, Itaalias, Küprosel ja Leedus on uimastiseadused võrdlemisi laiahaardelised, keelates selliste taimede kasvatamise, millest on võimalik saada narkootilisi aineid. Siiski on vaieldav, kas seeni saab käsitleda taimedena, millest tulenevalt võeti Saksamaal 2005. aastal vastu seadusemuudatus, millega viidi varasemalt kasutusel olnud „taimede ja loomade“ mõiste asemel sisse mõiste „orgaanilised ained“, et vältida potentsiaalseid seaduselünki hallutsinogeensete seente osas.

Seadusemuudatused on mõjutanud hallutsinogeensete seente kättesaadavust veebi kaudu. Pärast hallutsinogeensete seente keelustamist tehtud analüüs online-müüjate pakutavate toodete kohta näitas, et Ühendkuningriigis hakati seepeale müüma seaduslikke, kuid samas ka toksilisemaid asendusaineid, nt punast kärbseseent (*Amanita muscaria*) või panterkärbseseent (*Amanita pantherina*).

Elu jooksul hallutsinogeensete seente tarbimine on kõrgem tantsumuusikaüritustel osalevate noorte hulgas (ööklubide külalastajad) võrreldes üldpopulatsiooniga

Märkus. Vaba aja veetmise kohtade hinnangulised näitajad põhinevad empiirilisel valikul, mis kasutab erinevaid meetodeid ja valikupõhimõtteid. Selle valiku alusel ei ole võimalik teha järeldusi uimastitarbimise esinemise kohta ööklubide külalastajate laiemas ringis. Täpsemate andmete saamiseks vt EMCDDA 2006.

Allikad. Hibell et al. 2004, EMCDDA 2006.

Narkootikumid on Lissabonis asuva Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse (EMCDDA) poolt regulaarselt väljaantav narkopoliitika alane infoleht. Neid infoülevaateid avaldatakse kolm korda aastas kahekümnes Euroopa Liidu keeles ja türgi ja norra keeles. Väljaande originaalkeel on inglise keel. Algallikale viitamisel on väljaande sisu tsiteerimine lubatud.

Väljaande tasuta tellimiseks võtke palun ühendust elektronposti aadressil: publications@emcdda.europa.eu

Rua da Cruz de Santa Apolónia, 23-25, 1149-045 Lissabon, Portugal
Tel (351) 218 11 30 00 • Faks (351) 218 13 17 11
info@emcdda.europa.eu • <http://www.emcdda.europa.eu>

Hallutsinogeensed seemed: looduslike ainete kuritarvitamisele reageerimise väljakutsed elektroonikaajastul Poliitilised kaalutlused

1. Arvestades võrdlemisi kõrget uimastitarbimise määra muusika- ja tantsuüritusi külastavate noorte hulgas, pakuvad need kohad kulutõhusat võimalust ennetustegevuseks ning ka teisteks algatusteks, mille eesmärk on hallutsinogeensete seente tarbimisega seotud terviseriskide vähendamine.
2. Hallutsinogeensete seente jaemüüjate majanduslik huvi mängib selle toote levikul olulist rolli.
3. Internet pakub uusi võimalusi hallutsinogeensete seente propageerimiseks ja müümiseks, kuid samas on oluline ka see, et samas leidub Internetis teavet nende toodete tarbimisega kaasnevate terviseriskide kohta.
4. Vajakajäämisi on noorsootöötajatele suunatud asjassepuutuvate teabematerjalide osas ning samuti ennetustegevust või tagajärgede kõrvaldamist käsitlevate materjalide osas, mis oleks suunatud potentsiaalsetele tarbijatele.
5. Ennetust ja tervisedendust puudutava tõhusa teabematerjali koostamisele aitab kindlasti kaasa hallutsinogeensete seente potentsiaalsete tarbijate seisukohtade mõistmine ja nende vajadustest lähtumine.
6. Kuigi õiguslike kontrollimehhanismide tugevdamine on üks viis hallutsinogeensete seente tarbimise ja kättesaadavuse piiramiseks, tuleb igasuguste meetmete rakendamist põhjalikult jälgida, et hinnata nende tõhusust ning vältida ettekattemata negatiivseid tagajärgi.

Peamised allikad

Berridge, V. ja Hickman, T. (2006), *History and future of psychoactive substances*, Foresight Brain Science, Addiction and Drugs project. Office of Science and Technology, Ühendkuningriik.

CAM (2000), *Risk assessment report relating to paddos (psilocin and psilocybin)*, Coordination Centre for the Assessment and Monitoring of New Drugs (CAM), Den Haag, Madalmaad.

EMCDDA (2006), *Hallucinogenic mushrooms: an emerging trend case study*, *EMCDDA Thematic Papers*, Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus, Lissabon.

Golub, A. ja Johnson, B.D. (1996), *The crack epidemic: empirical findings support an hypothesized diffusion of innovation process*, *Socio-economic Planning Sciences*, 30 (3), lk 221–231.

Guzmán, G., Allen, J.W. ja Garrtz, J. (2000), *A worldwide geographical distribution of the neurotropic fungi, an analysis and discussion*, *Annali dei Museo civico – Rovereto, Italia*. Vol. 14:1890280 (inglise keeles).

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnasson, T. et al. (2004), *The ESPAD report 2003: alcohol and other drug use among students in 35 European countries*, The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) ja Council of Europe Pompidou Group.

Reynaud-Maurupt, C. (2006), *Usages contemporains de plantes et champignons hallucinogènes*, Observatoire français des drogues et des toxicomanies, Saint-Denis, 160 lk.

Interneti-allikad

Euroopa narkoalaste õigusaktide andmebaas (European Legal Database on Drugs, ELDD):

<http://eldd.emcdda.europa.eu/>

OFDT teave hallutsinogeensete ainete kohta:

<http://www.ofdt.fr/ofdtdev/live/produits/hallucin.html>

EMCDDA 2006. aasta statistikabülletääni tabelid ja joonised uimastitarbimise leviku kohta:

<http://stats06.emcdda.europa.eu/en/page053-en.html>

Väljaannete talitus
Publications.europa.eu

AMETLIK VÄLJAANDJA: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

© Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus, 2007

DIREKTOR: Wolfgang Götz

TOIMETAJA: Peter Fay

AUTORID: Jennifer Hillebrand, Deborah Olszewski, Roumen Sedefov ja Brendan Hughes

GRAAFILINE KUJUNDUS: Dutton Merrifield Ltd, Ühendkuningriik

Printed in Belgium